List 5. **NOVICE** Tečaj XXX.

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 31. januarija 1872.

Obseg: Darila za pridelani sir. — O zadevah živinske solí. — Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik ali ne? (Dalje.) — Zaupnica Hohenwartu. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novićar.

Gospodarske stvari.

Darila za pridelani sir.

Da bi naprava združeb mlekarskih po naših planinah se pospešila, razpisuje c. k. ministerstvo kmetijstva v ta namen več daril v denarji, namreč:

Dve darili po 600 gold. in pa zlate svetinje za sirarske družbe, ki na dan najmanj 400 bokalov mleka predelajo v tolsti sir; ako več takih se poganja za darilo, razsodi dobrota izdelanega sira.

Tri darila po 300 gold. za sirarnice, ki vsirijo ali po manj ko 400 bokalov na dan, ali pa le na pol tolsti sir napravljajo, zraven pa tudi najbolji sir in največ sira naredijo.

Za omenjena darila se smejo oglasiti vse po avstrijskih planinah že obstoječe mlekarske družbe, pa tudi take, ktere se saj z mesecem julijem (malim srpanom) letošnjega leta ustanovijo.

Dotične prošnje naj se vsaj do 15. oktobra letošnjega leta predložijo ministerstvu za kmetijstvo ali po deželni vladi ali po kmetijski družbi.

Vsaka taka združba mora vsaj 10 družbenikov šteti.

V prošnji naj natančno in vestno odgovoré na ta vprašanja:

1. Kako dolgo že obstojí združba, in kdo jo je ustanovil?
2. Koliko družbenikov šteje sedaj?
3. V ktere občine spadajo družbeniki po njih posestvu?
4. Koliko molzne živine imajo?
5. Ali samo mleko predelujejo skupno ali pa tudi pašnike v družbi vživajo?
6. Kako se glasi družbina pogodba. (Priloži naj se en prepis pogodbe ali pa družbine postave.)
7. Ali se mlekari v lastnem ali v najetem stanovališču, kako je stanovališče vredjeno?
8. Kolikošno plačilo dobiva sirar in njegovi pomagači?
9. Koliko mleka se na dan in koliko sploh pridela?

Tudi „Novice“ se po vsem skladajo s tem, kar „Gosp. List“ o osnovanji tako imenovanih mlekarskih združeb, kterih v naših krajih dozdaj še nimamo, piše tako le: Gospodarji! združite se in ustanovite take sirarne družbe, kakor jih želí vlada in kakoršne ustanoviti vam razmere vašega kraja dopuščajo. Saj znate, da v zedinjenji je prava moč, pravi napredek. Podajte si prijazno roko in pomagajte si, da tudi za vas nastopijo boljši časi. Povzdignite najpoglavitniši oddelek svojega gospodarstva, to je, živinorejo; to pa gotovo dosežete, če bodete mogli pridelke živinorejske, to je, mleko, dobro prodati. To zdatno doseči, pa je dobro sredstvo združenja; to je, da Vas več skupaj mleko izdeluje v maslo in sir. Ker take naprave veliko stanejo in ker je težavno malo mleka v sir narejati, ravno tako pa tudi potem prodati, zato je potrebno, da se združite.

Zvedeni in skušeni možje naj temeljito preiščejo planinska zemljišča, naj pogledajo gospodarstvene razmere in njih naravne pogoje, naj se dobro seznanijo z lastnostmi planinskih tal. Potem pa je potrebno ustanovljenje združeb za skupno vživanje pašnikov, skupno predelovanje mleka, ravno tako za nakupovanje izvrstnih juncev za pleme, vsaj vsakdo zna, koliko je na dobrem juncu ležeče in koliko se je do zdaj o tem že storilo. Naj planinci skušajo posnemati izgledno ravnanje Švicarske dežele, ktera ima mnogo takih izvrstnih mlekarnic. Zato dragi planinci, hajd na koristno delo, in izid je gotov!

O zadevah živinske solí.

„Novice“ so unidan iz odbora družbe kmetijske kranjske povedale, da ministerstvo kmetijsko si nekako prizadeva za to, da bi se cena živinske solí znižala; al ono hoče dejanskih dokazov po številkah, da je živinoreja res na slabejem, kar se več ne prodaja živinska sol, to je, od leta 1868. Družba kmetijska je dr. Jan. Bleiweis-u dala nalog, naj on izdela poročilo na ministersko vprašanje. To se je tudi zgodilo. 13. dne t. m. je šlo obširno poročilo ministerstvu na Dunaj. Gospodarjem našim utegne zanimivo biti, kaj je poročala družba; zato naj iz tega pisma jim naznanimo glavne točke.

Poročilo to se začenja s tem, da pravi, da je zelo težko, po številkah dokazati, za koliko je živinoreja nazaj šla, kar se več ne prodaja živinska sol, vendar bilo bi mogoče to dokazati takim deželam, kjer se je pred l. 1868. živinska sol tako lahko dobivala, kakor kuhinjska in so jo tedaj gospodarji lahko kupovali in živini svoji dajali. Al tako srečna ni bila kranjska dežela nikoli.

Že leta 1849. v zboru kmetijskem, ki ga je tedanje ministerstvo klicalo na Dunaj v posvet in v kterem zboru so tudi zastopniki kranjske dežele bili (Trpinc, Bleiweis, Orel, Vovk in Ulrich), se je povdarjala silna potreba, naj bi v vseh deželah avstrijskih, ne pa samo v Tirolih, Vorarlbergu, na Koroškem in še nekterih druzih, se prodajala živinska sol, živini neobhodno potrebna. Al to se žalibog ni zgodilo.

Ker pa so naši gospodarji na družbo kmetijsko od leta do leta bolj pritiskali, naj jim oskrbí živinsko sol, ni si vedela pomagati drugač kakor tako, da je na svoje stroške, ker leta 1851. še ni bilo živinske solí dobiti v Trstu, si naročila iz Hallein-a v gornji Avstriji enkrat 50, drugikrat 100 centov. Al cena te solí z vožnino vred čez Belak je bila tako visoka (cent je stal na 5 gold. 36 kr.), da le premožni gospodarji so mogli seči po njej.

Zato pa je družba kmetijska spet začela nadlegovati ministerstvo, naj po pravilu enakopravnosti ne odteguje nekterim deželam tega, kar imajo druge dežele, in povsod napravi solarnice za zalogo živinske solí kakor kuhinjske.

Na to je 15. julija l. 1851. ministerstvo kmetijstva vprašalo družbo kmetijsko: ali ne bi hotela prevzeti zalogo živinski soli, če bi jej ministerstvo dalo potrebni kredit za to. Brž 23. dne istega meseca je odgovorila kmetijska družba ministerstvu, da prav rada prevzame solno zalogo za kranjsko deželo, — al tudi to se ni zgodilo.

Iz vsega tega — pravi poročilo — sl. ministerstvo samo vidi, da kranjska dežela ni bila še nikoli tako srečna, cesarsko zalogo živinske solí imeti, in da po takem naši gospodarji, ki so le po ovinkih dobivali živinsko sol, če si jo je kak trgovec v Ljubljani naročil, ali če jo je kdo iz Trsta dobil, poredoma niso solí dajali živini, ampak dajal jo le ta ali uni, kdor je zmogel višo ceno.

V takih žalostnih razmerah se tedaj na Kranjskem ne more vprašanje staviti: za koliko je živinoreja pri nas od leta 1869. nazaj šla, kar se ne prodaja več živinska sol? ampak vprašanje se mora glasiti tako-le: zakaj se živinoreja na Kranjskem ni povzdignila v zadnjih letih?

Da pa se živinoreja na Kranjskem, čeravno ste jej gorenska in dolenska stran ugodni, v poslednjih letih ni pomnožila, kaže primera števila živine leta 1869. z letom 1857., ko se je predzadnjikrat štela. Poglejmo to statistiko, po kteri so našteli:

	Leta 1869:	*leta 1857:*
kónj	19.365	20.753
goved	189.490	189.063
ovác	85.161	82.068
kóz	16.555	23.852
prešičev	63.385	94.689

Te številke*) pričajo očitno, da od leta 1857. do 1869. se živinoreja na Kranjskem ni pomaknila nikjer zdatno naprej, svinjereja pa se posebno pomaknila nazaj. Ne, da bi ta nazadek pripisovali samo temu, da živina solí ne dobiva, ker vemo, da še drugi vzroki so, ki tlačijo naše kmetijsko gospodarstvo, in to so posebno silni zemljiški davki; al tajiti se vendar nikakor ne more, da pomanjkanje solí zeló zadržuje napredek živine; kajti sol pomaga želodcu, da vse, kar koli je tečnega v klaji, potegne iz klaje in pelje v kri, da iz nje postaja mesó, loj itd. Z veliko večim dobičkom se tedaj pita živina, ki sol dobiva; slaba krma se nareja lože prebavljiva in neškodljiva, in sto- in stokrat bi se ubranile živinske kuge (vrančni prisad itd.), za kterimi pocepa pri nas vsako leto mnogo živine.

Če zdaj še primerimo število ljudstva na Kranjskem od leta 1857., ko ga je bilo 451.941, s tem, ki so ga našteli leta 1869. na 463.273, in če vidimo, da imamo 31.000 prešičev manj od leta 1857., svinjsko mesó in pa špeh sta veliko veči živež kmečkemu ljudstvu kakor goveje mesó in maslo, tedaj vidimo, na koliko škodo živežu je manjše število prešičev.

Naj tedaj vlada vse te okoliščine temeljito prevdari in spoznati mora živo potrebo, da se zniža cena živinski pa tudi kuhinjski soli, ktere pridelamo v našem cesarstvu na milijone centov. Če tujim državam prodaja sol veliko cenejše kakor domačim ljudem, naj sprevidi, da je to velika krivica; naj pa tudi prevdari to, da druge države delajo sol veliko cenejše kakor se dela pri nas v Avstriji. Glavna stvar pa je to, da vlada izpustí samoprodajo (monopol) iz svojih rok, in videla bode, da državni dohodki ne bodo škodo trpeli, ako bode sol prodajal kdor bode hotel, in na porabo solí kuhinjske, živinske, obrtnijske in gnojne vpelje primeren davek.

*) Statistični taki popisi sicer večidel niso resnični; al kakor niso bili leta 1869., tako tudi niso bili leta 1857., — primera vendar le ostane.

Šolske stvarí.

Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik, ali ne?

(Dalje.)

Da se ustanovi dobro petje, treba je skrbeti za dobro izurjene pevce in pevke. Ti pa se morajo učiti od mladih nog, najboljše že v šoli. Tukaj veljá pregovor: kar se Anže ni navadil, tudi Janez ne bode znal. Natančen sluh, dober čut mere (takta), kakor tudi splošna izurjenost glasbena dobí se le sčasoma po dobrih vodilih kakor gladek potez pri pisanji. Kakor je za vsak uk mladost bolj pripravna kakor odrasel človek, tako tudi za petje; pri tem je pa tudi prevdarjati, da ima mladina več časa kot odrasli in da ti ne strpé temeljitega poduka, velikrat pa tudi zgubé glas, predno se naučé dobro peti. Ako se mladina vadi polagoma po učeniških stopinjah glasbe, jej to ne prizadeva nikakoršnega truda, ker po stopinjah prirašča jej tudi moč pevskih organov in učeniška zmožnost, da! celó k zdravju jej je to, ker se jej pljuča vedno bolj širijo in utrjujejo. Pri odraslih godí se rado nasprotno: pevci ali pevke ne privajeni petja, večidel častiželjni, napenjajo svoj um in za to nevtrjena pljuča čez naravne moči, se utrudijo, zato pa se odškodujejo potem s pijačami in se tako mnogokrat končajo. Tako pride najlepša človeška zmožnost v slabo imé in nikdor se ne zmeni, da bi jo pospeševal, temveč odvrača se le mladina od tega nauka, češ, da ne zbolí ali ne postane pijana. Prijatel! od najčistejše vode lahko zboliš, ako je ne piješ po pameti.

Pa čemu je tega treba? prašajo nekteri. Res, zato, da bi človek živel, glasba ni potrebna; morebiti pa da pridejo dečki, kteri zdaj letajo po ulicah včasih od jutra do večera brez vsega opravila, v take okoliščine, da bi jim bila glasbena izurnost potrebna ali vsaj koristna. Gotovo pa je, da ona sladí življenje vsakemu, ter ga tolaži v žalosti in razveseljuje v veselji in mu zbuja blaga čutja. Pri vseh omikanih narodih imela je glasbena izurnost veliko veljavo. Likurg priporočal je glasbo Lacedemoncem v ostrih postavah. Pitagora imel je sledeči napis nad vratmi svoje učilnice: „Daleč od tod bodi nesveti, nikdor naj ne stopa tù sem, kdor je neveden v lepoglasji, tujec blage glasbe“. Sokrates učil se je na stare dni sopet na „lauto“. Themistokles ni hotel pri neki slovesnosti brenkati na liro, in očitalo se mu je, da ni imel dobre izreje. Svetoznani Shakspeare pravi: „Mož, ki nima glasbe v duši (v srcu), kterega ne gane lepoglasje, duhti po izdajalstvu, želi na rop; njegovo dušno djanje je temno ko noč“ itd.

Ako hočemo tedaj omikan narod — hajd na delo! Začeti pa moramo pri mladosti za cerkveno glasbo, kakor je bilo rečeno. Umetniki glasbe, ki slové iz srednjega veka, bili so večidel pevski dečki; med njimi bil je tudi naš rojak po imenu Galus (Petelin) Carniolius (r. 1550), kterega so, kakor pišejo, zavoljo njegove umetnije celó „po pravici v pesmih slavili“.

Čez tisoč let kazala se je ta pot kot prava, bomo li mi druge iskali? Sv. pismo pravi: „Iz ust malih si je On (Bog) hvalo napravil“. S tem pa ne bodi rečeno, da odrasli ne bi imeli petja učiti se; tudi mladeneč, ako je priden, se dosti nauči.

Da bi se mladina rada učila, ali prav za prav, da bi stariši radi dajali svoje otroke petja in glasbe učit, bilo bi tudi treba,

5. da bi se pevcem in pevkam naklonili kaki darovi, kaki zaslužki ali kaka druga zdatna pomoč. Iz nič ni nič. Saj je mnogo dobrotnikov v farah in mestih; naj bi oni svoje blagodarne roke odpirali z naročilom, da se otroci učé petja in pojó pri službi Božji. Koliko bi oni s tem pripomogli k časti božji, dobri izreji otrok in omiki narodovi! Navaden izgovor je potem, da je za kmeta že dobro tako. O ti ubogi kmet! — vse storiš, vse živiš, vse plačaš in potem mora za tebe biti vse dobro! — Možje, kteri imate to reč v rokah, prevdarite vselej, predno kupujete cerkvene naprave sami, in zaslišite svèt onih, ki to reč umejo dobro in niso samogoltni.

Naj opomnim tukaj še to, da stare naše slovenske pesmi, ki bolj izrazujejo značaj staroslovanskega petja in ki hranujejo toliko nežno čutje, preganjajo se z novimi, ki mnogokrat niso nič prida. Žalostno! Zakaj se sedanji čas Slovenec toliko bojí tona v mol-glasu? — Učeni pevovodja B. Kothe pripoveduje sledeče: Kako malo se briga ljudstvo za „ton“ . . . . . vem iz lastne skušnje. K fari Oppeln šteje se poleg mesta 14 majhnih srenj, od kodar ljudstvo prihaja v cerkev po 1 do $1\frac{1}{2}$ milje daleč. O božiču zvečer (pri nas je slovesnost ob 5. zjutraj) zbira se na tisoče ljudstva, ki ne čakajo samo velike maše, ampak so tudi pri drugi sv. maši. Med veliko mašo peva se z godbo, in če tudi ne kaka vesela „pastirska“ maša — vendar bolj živa (navadno od „Schnabelna E. Messe“). Pri tihi maši pojó Slavjani. In kaj pojó? Oni pojó melodijo, ki izvira po Töplerju iz 14. stoletja, in ta se giblje v „molu“ — in zakaj ne v „duru“? prašal bi nemški Mihel? — Razloček med veliko mašo in med drugo, je razloček prevelik, da bi človeka ne mikalo premišljevati. Pesem (ki jo pojó Slovani) ni jim vsiljena, ni naučena v šoli (otrók ni zraven), peva jo po godbeni maši z veseljem in navdušenjem ljudstvo, ki je hodilo skoraj celo noč v dežji in viharju — ali ne občuti to ljudstvo božičnega veselja? — in pesmi v molu?

Neki župnik na prav mali fari je v nekoliko letih pri pokopih nabral toliko novcev, da je kupil kos zemlje in ondi zidal šolo brez druzih doneskov srenjskih. Ali ne bi se dalo tudi za pevce in pevke na čast božjo kaj storiti? — Vsaj beremo ustanove za dijake, ustanove za vojake, ustanove za device, neveste, vdove in Bog vedi, kaj še — le „disciplina angelica“ je zapuščena sirota, ki nima toliko, da bi si opomogla! Da, iz nič ni nič, in če se ne bode za to reč vprihodnje več storilo ko do zdaj, napredovali bodemo le na videz, v resnici pa se zibljemo nazaj.

6. Potrebno pa je tudi to, da se odpravijo marsiktere napake, ki so se vrinile v cerkveno petje, med kterimi v prvi vrsti stojí orglanje poskočnic, ki so narejene za ples ali drugo šalo, a ne za cerkev. Vem, da pravijo nekteri, da s tem strežejo okusu kmetiškemu. Al to ni prav; tudi kmetu se ne sme slabo blago prodajati za dobro, ako bi tudi on sam v nevednosti tako hotel. Ako narod tudi še nima pravega okusa, pa se ga bo navzel, ako bode ogledoval čedne izdelke in poslušal olikano glasbo, in tako se marsikter umetnik bode potem narodil iz naroda.

Posebno važna cerkvena naprava so orgle, ki se po pravici imenujejo: „kraljice glasbenega orodja“. Da bi to tudi vselej res bilo! Rado pa se godí, da možje, kedar napravljajo orglje, gledajo na to, kdo jih bode naredil boljši kup. Umetnik pa ne more delati v svojo zgubo in napravijo se orgle prehitro ali iz slabe robe. Potem pa popravljanja ni kraja ne konca, in v nekterih letih stanejo orgle več, kakor ko bi jih bil delal najdraži mojster, pa so vendar slabe in vedno slabeje.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Zaupnica Hohenwartu.

Zaupnice dandanes pisati je zeló težko, kajti človek mora jako pozoren biti, komú da dá zaupnico. Mnogo se sicer zaupnic porodí, al če pogledamo nekoliko bliže na njihovo spočetje, spoznali bomo takoj, kakove so v bitstvu takove zaupnice. Čas sedanji je tak, da se mora vse umetno narejati. Imamo umetne šopke, umetne večine v javnih zborih, umetno narejeno javno mnenje, zakaj ne bi imeli tudi umetnih zaupnic? Ako kdo čuti, da tla pod njegovimi nogami niso ravno trdna, tedaj je treba si jih vtrditi in za to potrebuje plošče, kteri se pravi zaupnica; ker se pa nikdo ne spametuje toliko, da bi mu jo prostovoljno prinesel, tedaj jo je treba kupiti. Kakošno veljavo ima takova ponarejena zaupnica, to vsak vé soditi. So pa včasih tudi društva ali postavne korporacije, kterim je naključje dalo nekoliko močí v roke in to porabijo v to, da ljudém svojih nazorov in načel ali svoje žlahte poskušajo koristiti s tem, da jim izrekó svoje popolno zaupanje, da se tako dotičnikovo imé vsaj med svetom v kakovej veljavi še ohrani in sicer nimajo nikakoršne mase za seboj, pa to jih ne moti, kajti postavna korporacija so in — punctum.

Tako, na primer, je ravnal ljubljanski mestni odbor, ko je v svesti si svoje neomejene močí podelil častno meščanstvo slovenskega glavnega mesta največemu sovražniku Slovanov, našemu tlačitelju na zid, ranjcemu državnemu kancelarju Beustu. Razžaljeno je bilo s tem prebivalstvo Ljubljansko, vdarjeno je bilo pa tudi s pestjo v obraz celemu slovenskemu narodu, ker je obče znano, da on Beustovih načel nikdar odobraval ni, je njegovega tlačenja na zid več kot preveč poskusil, da toraj svojega sovražnika vendar ne more po prijatelsko na ustna poljubiti.

Pa ne dosti na tej samovolji nemškutarskega mestnega odbora, Dežman si je mislil: „Spustil bom okolo hiše Sultana, da lajal bo“, in je začel v svojem „Tagblattu“ dokazovati lehkovernemu nemškemu občinstvu, da slovenski narod ne stojí za svojimi voditelji, da ni bil nikdar za spravo, ampak da njegova večina trdno stojí na tleh obstoječe ustave.

Da to ni resnica, priča zaupnica, ktero je ravnokar poslal grofu Hohenwartu slovenski narod, — zaupnica, ktera ni ponarejena, ker jo je podpisalo veliko občin v štirih deželah, o kterej se tedaj dá soditi, da je izraz pravega zaupanja ne od kakošne slavohlepne svojati, ampak od celega slovenskega naroda. Ustavoverci so hoteli Hohenwarta in njegovo ministerstvo tožiti, češ, da je s svojo poravnavo hotel Avstrijo do propada pripeljati, bode tedaj zanimivo zvedeti, kako je Hohenwartovo delovanje obsodil ves slovenski narod.

*

Zaupnico namreč, ktero smo od besede do besede priobčili v 51. listu „Novic“ lanskega tečaja, so podpisale sledeče občine:

Na Kranjskem: Iz Ljubljane skoraj vsi véliki trgovci in skoraj polovica prebivalstva; vsi deželni poslanci, duhovniki, učitelji in nad polovico profesorjev; dalje glavni zastop banke „Slavije“, Kranj, Poljane, Podbrezje, Žabnica, Dražgoše, Zalilog, Šmartno, Duplje, Naklo, Velesovo, Primskovo, Šenčur, Preddvor, Selca, Bakovščica, Radovljica in Vrhnika. Dalje z občinskimi pečati občine in županije: Ilirska Bistrica, Črni vrh, Zagorje, Prem, Lome, Knežak, Št. Peter, Beč, Juršiče, Boštajn, Šmihel, Škofja Loka, Slavina, Postojna, Studenec, Košana, Stara Loka, Orehek, Videm, Podgora, Kompolje, Staritrg pri Ložu; Preserje pri Ljubljani, Dolsko, Kropa, Št. Vid, Vižmarje, Trzin, Depalavas, Loka pri Mengšu; Cerknica, Begunje, Krško z okolico; Šmarije pod Ljubljano, Grosuplje, Lipoglav, Metlika, Črnomelj, Loka pri Črnomlji, Novo mesto z okolico; Razdrto, Ubelsko, Hrenovice, Hruševje, Jesenice, Dovje, Britof, Urem, Laze, Dolenja vas, Sinadole; Dobrova, Senožeče, Šmartno pri Litiji; Ipava, Podkraj, Podvelb, Št. Vid, Slap, Goče, Planina, Podraga, Vrabče, Ustja, Stijak, Gabrija in odbor za skladne ceste v Ipavi.

Na Štirskem: Slovanski dijaki Graškega vseučilišča; okrajni odbor v Šmariji; katoliško-politično društvo v Konjicah; duhovni konjiške dekanije in občine s pečati ter brez njih: Mozirje, Kokrije, Rečica, Ljubno, Žalce; sv. Miklavž pri Ormužu in Ptuj z okolico; Šmarije, Sladka gora, Ponikve, Št. Vid, Dol, Hrastnik; Konjice, Paka, Št. Jungerta, Padežki vrh, Zreče, Prihova in Loče; Spitaliče, Tolsti vrh, Laški trg, sv. Krištof, Loka in Stenica; Vitanje, Vrhole, Št. Jernej in Grajska vas; Ribnica, Janževi vrh — Arlica, Sv. Anton na Pohorji; Videm, Št. Ilj, Grasnica.

Na Koroškem: Politično društvo „Trdnjava“ in veliko število veljavnih mož iz Celovca; dalje občine s pečati: Ukva, Žabrina, Ovčja vas, Št. Marjeta; Jezero, Svinčnica, Sveče, Št. Janž; Gorje (Hohenthal), Čače, Smerče (Emrsdorf), Lebuče in Bistrica pri Pliberku.

Na Primorskem (Goriškem, Trstu in Istri): Čitalnica v Trstu in mnogo veljavnih mož iz mesta; čitalnica v Rojanu; dalje občine s pečati: Dutovlje, Štijak, Jagodišče, Šebrelje in Cerkno; Kopriva, Skopo, Avber in Véliki dol; Prosek, Zgonik, Padež, Kozjane, Barka in Misleče; Berseč, Kanfanar, Vodice, Jelovice, Dane, Galac, Poljane, Obrov, Novigrad, Hrušica, Mnuc in Dolina; konečno občina Bačka in skoraj vse duhovništvo na otoku Krka.

Ako računimo po občinskih in županijskih pečatih, tedaj je zaupnico podpisalo najmanj 800.000 členov slovenskega naroda.

Tako je slovenski narod sodil pošteno Hohenwartovo prizadevanje, kar naj si ustavoverski kričači dobro za uho zapišejo.

Mnogovrstne novice.

* Ker na Hrvaškem in v Slavoniji žuga glad (lakota), se je z dovoljenjem vladnim v Zagrebu ustanovil odbor, da se sme za ubogo ljudstvo, kteremu živeža pomanjkuje, nabirati miloščina.

* V Trstu in na Dunaji bolehajo in mrjó ljudjé hudó za kozami; strah je tedaj velik med prebivalci.

* Škof Brnski je iz svojih dohodkov 10.000 gold. daroval kaplanom moravske škofije v poboljšek njihovih dohodkov zato, da ne sprejmejo poboljškov vladnih, ki jim jih sedanje ministerstvo nakloniti hoče.

* Dr. Franc Močnik, c. kr. šolski nadzornik v pokoji, za šolstvo mnogozasluženi, Kranjcem, svojim rojakom, in Štajarcem dobroznani mož, je kot vitez reda železne krone 3. vrste v vitežki stan povzdignjen.

Za pustni čas kaj.

Smešnica, pa čisto resnična.

Nekega dne pride k meni na pošto mož, rojen v Cerknici, ki si je kupil tukaj v Križki fari hišico, pa se ženi neki tam na Oblokah. Prosi me, naj bi jez namesti njega, ker sam pisati ne zná, njegovi nevesti pisal. Na vprašanje, kaj da hočem pisati, odgovori mi: tako-le pišite: „Ljuba Marjeta! Srce se mi podaja do tebe“; pišite jej, da jo pustim pozdravit jen jo küšent okol jen okol srca od obeh straní, njenega brata Andrejca okol jen okol srca od obeh straní, mater okol jen okol srca od obeh straní.“ Potem mi je še nekaj prav smešnega narekoval, in tako sva pismo zaprla in zapečatila. — Zdaj ga vprašam, kako naj naredim napis na Marjeto in kje da stanuje? Na to mi pravi: pišite: „pol ure od svetega Mihela“. Kje pa je zadnja pošta? ga dalje vprašam. „No, kaj nisem povedal, da zadnja pošta je sveti Mehú; pišite: zadnja pošta: sveti Mehú v velikem oltarji na Oblokah, in pišite, da imajo tam dva gospoda. Potlej se pa pismo ne bo zgubilo“.

Dopisi.

Iz Maribora 28. jan. — Sopet je nemila smrt našemu narodu vzela možá, ki ga je štel med najljubše sinove svoje. Gosp. Matija Prelog, doktor zdravilstva, umrl je po kratki bolezni včeraj v 58. letu svoje starosti. Mnogo let je vrli rodoljub kot pisatelj nevtrudljivo delal za narod slovenski, mnogo let se kot deželni poslanec iskreno boril za pravice njegove. Hvaležen mu ostane spomin na veke!

Iz Ljutomera 22. jan. (*Naša čitalnica*) bode imela v nedeljo 4. februarija ob 4. uri popoldne svoj letni občni zbor. Na dnevnem redu je 1. nagovor predsednika; 2. blagajnikovo; 3. sporočilo tajnikovo; 4. razgovor o ustanovljenji „narodne bukvarnice“; 5. razni predlogi; 6. volitev novega odbora. Po dokončanem zboru bode „beseda“ (v spomin Vodnika) s tombolo ali srečkanjem. V vse to se vljudno vabijo častiti družabniki in domoljubi naši. Odbor.

Trst 27. jan. (*Železnica gorenska.*) Ne davno sem imel priliko, potovati po gorenski železnici. Opazeval sem vse po celi črti. Ker sem imel čas, stopil sem v več krajih z voza ter sem listek še le z drugo vožno porabil. — Nektere postaje so nepraktično postavljene, kakor na priliko v Loki in v Lescah; prva ima imé „Loka“, akoravno popotniku že veselje preide, skoraj uro daleč do mesta od postaje koračiti, ali pa od voza, ako se hoče tje peljati, toliko plačati, kolikor je po železnici iz Ljubljane do Loke plačal. Postaja, ktera bi bila lahko takraj Kamnitnika proti mestu stala, imela bi mnogo koristi za obe dolini, iz kterih se obilo blaga izvaža. Krivi tega so Ločani in okrajni veljavni možje zato, ker se niso ob pravem času energično pognali. Nadjati se je, da pri drugi črti, ktero ravno zdaj merijo „Trst, Servola, Loka“, ne bodo tako brezobzirno postaj delali, marveč bodo znali ceniti pravo korist, kupčije in obrtnije, ter bodo obzir jemali tudi na prebivalce, kteri se pečajo s kupčijo in pošiljanjem raznega blaga. — Druga postaja pa je „Lesce-Radoljica“, ktera je ravno tako od rok na vse kraje; lahko bi bili pred vzdignili črto od Kranja ali Podnarta, pa bi pri Radoljici, kdor pozná

ondotne kraje, lahko na ravnem postajo naredili, in ne bilo bi zarad vode se nobene nevarnosti bati in slišati glasov: „danes je Sava velika, jaz se ne bom po železnici peljal“. — Osobne reči so pa na gorenski železnici v zeló žalostnem stanu; skor po vseh postajah so zgolj uradniki našega jezika nezmožni, na nekterih postajah pa so vrh tega še celó slabega obnašanja do prostega ljudstva; nekteri spremljevalci vlakov pa se ločijo s svojim „taktom“ na drugih železnicah, kajti oni pèhajo ljudí v vozove prav s silo včasi, kar se je tudi meni primerilo; med tem ko na južni železnici človek more prosto svoje reči odpraviti, se na gorenski železnici skoraj ne upa izstopiti, kajti z zvonom že znamenje daje, da odrine, predno se vlak ustavi.*) Edino prijazno pozdravljenje v domačem jeziku sem doživel na postaji v Loki; gospodu Potrati za prijazno vedenje proti popotnikom očitno hvalo izrekam. Ako bi gorenska železnica takih prijaznih mož**) v svoji službi imela, ne bi se slišalo toliko pritožeb. Tudi moram grajati slabo organizacijo zarad blaga, ktero se mora v Ljubljani iz teh vozov v one južne železnice prekladati. To je zguba časa, pa večkrat tudi pri kupčiji neugodno. — Naj bi ne bile moje dobrovoljne besede glas vpijočega v puščavi! Naj bi se narodni možje v Ljubljani za to pognali, da bi domačini službe dobivali, kteri so domačega jezika zmožni in prijazni v službi. Pognal se je neki zato celó deželni odbor, kteremu se je obljubilo vse — al, kakor je že navada, le pri obljubi je ostalo.

V Rojanu. — Vodniku v spomin je 4. svečana zvečer ob $5^1/_2$ uri slovesna beseda z igrama „Klobuk“ in „Svojeglavneži“ in pa s plesom. Vstopnina udom je 30 kr., neudje ta večer nimajo vstopa.

Od Soče 24. jan. — V štev. 50. lanskih „Novic“ sem priobčil par opombic k nekemu goriškemu dopisu v „Narodu“ sporočujočemu o sklepih društva „Soče“ 30. novembra 1871. l. Držeč se poročevalčevih besedí sem kazal na nedoslednost 2 resolucij. Dopisnik mi je nekaj odgovoril in jez sem mu odvrnil v zadnjem listu „Novic“. Tej svojej odvrnitvi sem pridjal sledeči poziv: „Če imate (g. dopisnik) kaj opaziti zastran mojih današnjih opomb, le opazite; več oči več vidi“! Dosedaj se dopisnik še ni oglasil; al v tem, ko jez odmeva pričakujem od Drave, priletí mi iz-za hrbta — od Soče! Čudne so v prirodi postave, a najčudniša je od zadej ali od straní. Naj bo! To jest faktum, da imam dansi opraviti s časnikom „Sočo“. Posvetila mi je „Soča“ celih 100 vrst manj edno. V teh čedno tiskanih vrstah je veliko besedí, misli pa samo te-le: Vse, kar jez pišem, je nevednost, strast, sumničenje, obrekovanje itd., kar in kakor ona, t. j. odborček „Sočinega“ odbora, dela, to vse je pravo, vse pošteno, vse logično in dosledno, vse hvale vredno, vse izvrstno. Kogar ona hvali, tega mora hvaliti tudi ves svet, in komur ona nezaupnico votuje, njega mora ves svet po blatu valjati. Vse te lepe in nelepe reči in povrh vseh še nektere druge se nahajajo v 99 vrstah. K čemu vendar ste se toliko trudili, gospôda? vsaj večidel Vaših dokazovanj in trjenj se ne nanaša na bistveni zapopadek mojih opomb v 50. in 52. listu „Novic“ lanskega leta. Jez sem pozval „Narodov.“ dopisnika, naj bi od Vas zahteval, da priobčite imenik ali vsaj število družabnikov (društva) „Soče“, letni društveni račun in uradne sejne zapisnike. Zakaj k tem trem točkam molčite? Zakaj o vsem drugem govorite, samo, o čemur bi morali, ne? Račun tedaj, število društvenikov in zapisnik — ste me razumeli? — Obdolžil sem Vas bil tudi zamolčanja neke zadeve, ki se je v skupščini 30. novembra 1871. l. razpravljala (te namreč, naj se — društvo postavi na katol. podlago). Tega ste sami krivi. Poglejte dotično poročilo v časniku „Soči“ (štev. 17. od 13. dec. 1871. leta). Tam je 3 cele predale dolgo poročilo o Sočinem občnem zboru; ono ne kaže nikakega znamenja, da se bode nadaljevalo, marveč vsa oblika mu je taka, da ga mora imeti čitatelj za dokončano, temveč, ker mu je v bratinskem soglasji z ljublj. „Tagbłattom“ in dunajskima „Press-ama“ vpleten napad na „ljubljanske prvake“, čegar prostor bi bil poročevalec gotovo raji za razširjenje poročila porabil, ko bi bil imel in mislil mu še kaj dodati. Ovo poročilo, v kojem ni o omenjeni točki nič, sem imel jez pred očmi, ko sem 23. dec. drugi svoj dopis spisoval. Čudom sem se res pozneje čudil, ko sem v listu 18. „Soče“ našel predelek „poročilo o občnem zboru Soče, dne 30. nov. 1871“, pa ves z drugimi črkami tiskan, ko dotični naslov v poprejšnji številki. V tem kot „konec“ zaznamljenem drugem poročilu od 28. dec. še le ste priobčili, kar sem jaz 23. dec. rekel, da ste v poročilu od 13. decembra zamolčali. Tedaj vidite, kako abotno je Vaše zavračanje, da naj Vaša poročila berem. — Kar se druzega Vašega zavračila tiče: „Če bi Vi vedeli...“, kaj in kako se je v klubu poslancev godilo, naj odgovorim, da ne bi jez nič pravega vedel, ko bi samo Vam in Vašemu organu verjel. Jez in mnogo druzih z mano si mislimo marsikaj vse drugače, kakor Vi poročate. Nikar se temu ne čudite. — „L' Isonzo-u“ sem hotel jez, da bi „Soča“ kaj odgovorila gledé na njegove članke proti Slovencem, a ne na one proti klerikalcem, kakor ste me — bajé navlašč — razumeli. — Rekel sem zgorej, da vse, kar „Sočinega“ odbora odborček storí ali reče, je vse pošteno. To se razvidi iz teh-le besedí v štev. 3. t. l. časnika „Soče“: Vi sami bi mu bili (enemu poslancu izmed četvorice) nezaupnico votovali, „ako nij Vaše rodoljubje tako prazno in hinavsko, kakoršni so Vaši dopisi proti „Soči“. To je zgledna brezstrastnost! Ko sem bil študent v Gorici, zapomnil sem si šaljivo prislovico tamošnjih Slovencev; oni imajo navado reči: „Pojdemo v Solkan po pamet“. Zdaj imajo brez dvoma tudi še drugi pregovor: „Pojdimo k Sočinim voditeljem po rodoljubje“. Res, iz vsega se kaže, da le oni so edini patentirani rodoljubje na Goriškem; od njih si mora izprositi patent, kdor hoče biti domoljub in politiški modrijan. Po takem pa je v Gorici lepo, kar Vam je v Ljubljani grdo!

Nazoči Sočan.

Iz Gorice 26. jan. — x + y. — Obečal sem unikrat, da priobčim nekaj, zarad česar sta si naša laška časnika navskriž, in sicer nekaj domačega. — Naše mestne ljudske šole so se odprle zavoljo nekih zadržkov še le 21. nov. lanskega leta. Tisti dan pred so zginile iz nekterih šolskih sob Kristusove in druge svetopisemske podobe. Vedelo se je, kdo jih je sè sten snel, ali od kod mu je bilo došlo povelje, ni bilo mogoče za gotovo izvedeti. Vsi, ki so to slišali, bili so osupnjeni. Zdajci se loti te zadeve „Goriziano“; po njem jo je izvedelo vse mesto. Hrup je rastel kakor plaz. „Isonzo“, kteri je bil izprva odstranjenju svetih podob pritrdil, ni se več upal „G.“-u pogumno ugovarjati, skrival se je za znano načelo, da šole so „brezverske“. „G.“ je bil od dne do dne huji in pogumniši; ostre pšice so letale ne več toliko proti „Is.“u,

*) Mnogo popotnikov trdi, da vlaki dalje čakajo na postajah Rudolfove (gorenske) železnice, kakor pa na postajah južne železnice, ter da tudi pri tej niso vsi uradniki in spremljevalci vlakov vsem všeč.

**) Mi poznamo mnogo prijaznih uradnikov, kteri so v službi pri gorenski železnici. Vred.

temveč pa proti mestni gosposki, ker se je mislilo, da je bilo od nje došlo povelje, da so se podobe iz šol odpravile. Prošnje se pošljejo mestnemu starešinstvu od katoliške družbe, iz Podturna (predmestja) in tudi graja od nadškofijstva. Stvar je prišla na dnevni red v starešinstveni seji; Podturnci so hoteli biti zraven in videti, kako se njih prošnja reši. V veliki zadregi so bili mestni očetje, nobeden ni hotel biti kriv „podoboborstva", tajil je vse še celó tisti, kterega je bilo javno mnenje zaznamilo kot zapovednika in čegar imé je „G." priobčil. Rešil se je slavni zbor iz zadrege s tem, da je izročil prošnje in preiskavo šolskemu odseku. Kaj je odsek potem storil ali ne storil, ne vem, izid je bil slednjič ta, da so nekega dne konec decembra vse podobe zopet na svojem mestu visele. Od kod to, je skrivnost, kakor popred ukaz, da so se odpravile. Pravi vzrok temu je, da gg. „liberalci" niso našli svojemu djanju postavne podloge in nikdo ni imel toliko pogumnosti, da bi si bil zadel javnemu mnenju nasproti odgovornost. Misliti si zdaj zmagavski krik v „Gor." A tudi zarota „Is."-ova zoper njega je bila precej osnovana: sklenil je izhajati po 2krat, da bi imel več prostora za polemiko z „G."-om in za vsakoršne pohujšljive pobirke iz časnikov, o kterih gré misliti, da „G."-ovo stranko dražijo in sramoté. Sosebno dvoje reči „Is." poslednji čas najrajši obdeluje — jezuvitarje (kakor bi rekel „Primorec") in pa to, da so „Goriziano"-vi pisatelji svojat, ki je prišla semkaj mir kalit od unkraj Idrije. To pa sem že omenil, da je vse popôprano z dogodki à la pater Gabriel. Tout, comme chez vous. — Predno za danes sklenem, naj rečem še to. Skrivnost sem rekel da je, kdo je ukazal podobe iz učilnic odpraviti, pa skrivnost le občinstvu sploh in celó „Goriziano"-u, ki se je za podobe tako krepko boril; so pa vendar nekteri, ki moralnega početnika podoboborstva poznajo, med njimi je tudi pisalec teh vrst. Na račun tega podpihovalca je tudi še nekaj druzega enacega zapisanega. Ta „mož" ne sedí v mestnem starešinstvu.

Iz Vipave. — Vodniku na čast tudi naša čitalnica napravi 4. svečana zvečer ob pol 6. uri veliko besedo, v kteri se bode tudi igrala vesela igra „Bob iz Kranja". Po besedi je mali ples. Vstopnina 20 kr.

Iz Kranja. — Valentinu Vodniku v spomin napravi čitalnica naša 4. sveč. slovesno besedo s plesom. Gospodje udje lahko ta večer tudi gostov pripeljejo seboj.

Iz Kamnika. (*Čitalnica naša*) ima 4. svečana ob 7. uri zvečer v Vodnikov spomin veselico s petjem in veselo igro „Mutec"; potem je ples. Vstopnina za neude je 30 kr.; čisti donesek spada g. Josipu Filec-u, marljivemu delalcu čitalnice. Odbor.

Iz Ljubljane. — Nekteri časniki zunaj naše dežele obdeljujejo zdaj s posebno marljivostjo to, zakaj da so naši poslanci šli v državni zbor dunajski, ter zahtevajo, naj gredó nazaj. Nihče ne more časništvu braniti, da svoje misli razodeva tako ali tako, prijazno ali hudobno, omikano ali surovo; zato tudi naši poslanci mirnega srca lahko beró, kar ta ali uni napiše, kajti, kdor „baut auf offener Strassen, muss die Leute reden lassen". Tudi mi pred začetkom državnega zbora smo bili popolnoma zato, da naši poslanci ne gredó na Dunaj, trdno pričakovaje, da — brez ozira na poslance českega kraljestva, ki ima od mnozih druzih dežel po vse posebno stališče in impozantno veljavo tako, da bi bila v zboru dunajskem že davno lahko konec storila vsem decemberskim nakanam — tudi ne gredó ne Tirolci, ne Dalmatinci in nobeni drugi poslanci v rajhsrat. Al vsi ti so šli in pričel se je državni zbor brez naših. Od vseh druzih tedaj zapuščeni so naši poslanci še le šli na Dunaj in to po resnem prevdarku vseh razmér, po zaslišanji mnozih volilcev in po enoglasnem odobrenji vseh deželnih poslancev, ki so se z dr. Zarnikom vred sešli v posvet. In prav ti državni poslanci razen enega so bili v vrsti onih 13, ki so v klubu stanovitno stali za nevstop naših poslancev v državni zbor. Oni so tedaj le žrtve razdvojene žalibog! federalistične edinosti, dobro vedé, zakaj da so na Dunaji in kdaj bode konec njihovega pôsla. Zvesto ravnaje se po načelih deželnega zbora ne more jih tedaj begati, kar ta ali uni v kakem časniku razklada na Dunaji, v Mariboru ali v Gorici. Kar veliki politikar Šuselka v „Reformi" piše o naših poslancih, to je pravo, rekoč: „poslanci decemberski ustavi nasprotnih dežel sploh in še posebno kranjske dežele gotovo niso na Dunaj prišli zato, da bi čestitali decembrizmu". Celó nepremišljeno pa je, poslancem našim žugati s tem, da so zasmehovali dr. Poklukarjevo izjavo, kakor da bi to od rajnega dr. Tomana počenši do dr. Coste in Greuterja ne bila „ustavoverska" navada, in kakor da bi češki fundamentalni členi ne bili najhuje zasmehovani! Mar še ne veste tega, da decemberska klika druzega orožja nima kakor zasmehovanje, črt in laž.

— (*Telegram „Novicam" iz Dunaja 30. jan.*) Danes je v državnem zboru bila postava o številu rekrutov za letošnje leto konečno sprejeta. Poljaci, po ustavovercih žaljeni, se federalistom bolj bližajo; naposled je vendar še vzajemno postopanje mogoče.

— C. k. deželni predsednik pl. Wurzbach, kakor nekteri drugi ces. namestniki, poklican na Dunaj, se je predvčeranjem tje podal.

— (*Postavi za začasno uravnanje nekterih pravnih razmér ljudskih učiteljev in o pomnoženji normalnega šolskega zaklada po doneskih od zapuščin*), ki ju je sklenil deželni zbor kranjski oktobra meseca lanskega leta, niste potrjeni. Če pomislimo, kako potrebna je ljudskim učiteljem povikšana plača, — če pomislimo, da prav po oni postavi, po kteri se je na Štajarskem samo za pokojnino učiteljev dovolilo od zapuščin jemati pol percenta, je izdelana postava deželnega zbora kranjskega, in če naposled pomislimo še to, da prejšnje ministerstvo nauka samo je deželnega odbora pozornost izrekoma obrnilo na zapuščine umrlih in opomnilo, da ona zastaréla postava o množenji normalnega šolskega zaklada od leta 1788. ni več primerna sedanjemu času, ne moremo najti nobenega razloga, zakaj da sedanje ministerstvo ni priporočilo predložene mu postave v potrjenje. To je tedaj že drugi primerljej, da po deželnem zboru sklenjene postave niso potrjene; po takem ista osoda zadene tudi še ostale, ki jih je sklenil deželni zbor kranjski — horribile dictu! — národni. Ako pa se deželnim zborom taka godí, potem moramo le vprašati: čemu neki so deželni zbori?! — Učiteljski odbor, ki je, kakor „Laib." danes naznanja, ministerstvu nauka poslal prošnjo za „dekretiranje" boljše plače učiteljem, lahko v zavrženi ti postavi najde rešitev svoje prošnje.

— (*Iz seje deželnega odbora 26. jan.*) Za deželnega šolskega svetovalca je bil z večino glasov ministerstvu predlagan prof. Tušek. — Dr. Ambrožič-u se je sekundarska služba v deželni bolnišnici na dve leti podaljšala s povikšano remuneracijo na 400 gold. — Kot diurnist pri upravništvu deželne bolnišnice je bil Josip Paternoster v službo vzet. — Za popravljanje skladnih cest in mostov v Loškem okraji na Notranjskem se je dovolilo 1000 gold. podpore iz deželnega zaklada za leto 1872. — Iz P. P. Glavarjevega zaklada se je odločilo za leto 1873. za zidanje farne šole v Komendi 1500 gold. podpore. — Šolskemu učitelju v

Adlešicah se bode po predlogu deželnega šolskega sveta iz normalnega šolskega zaklada tudi za l. 1873. podpora 50 gold. naklonila.

— Ko je po telegrafu došlo narodnim društvom v Ljubljani prežalostno naznanilo, da je v Mariboru umrl za narod slovenski mnogozasluženi gosp. dr. Prelog, so društva „Slovenije“, „Matice“ in čitalnice brž po telegrafični poti razodela živo svoje sočutje o britki zgubi izvrstnega rodoljuba in lavorov venec poslala v Maribor s prošnjo, naj se položí na gomilo tudi nam Kranjcem nepozabljivega možá.

— Za realno gimnazijo Novomeško so razpisane tri učiteljske službe: dve za klasično filologijo (ena v zvezi s sposobnostjo za nauk iz laščine), ena pa za filozofično propedevtiko v zvezi z zemljepisom in zgodovino ali pa nemščino. Plača je po postavi od 9. aprila 1870. odločena; prošnje z dokazanim znanstvom nemškega in slovenskega jezika se imajo pisane na c. kr. ministerstvo nauka, po predstavljeni oblastniji izročiti c. kr. dež. šolskemu svetu v Ljubljani do 12. svečana tega leta.

— (*Napravo nove zavarovalne banke*) pod imenom: „prva občna zavarovalna banka „Slovenija“ s sedežem v Ljubljani je ministerstvo dovolilo knezu Leopoldu Salm-Reifferscheid-u in družnikom njegovim.

— (*Trgovska in obrtnijska zbornica*) si je v poslednjem zboru za letošnje leto izvolila spet gospoda V. C. Zupana in Jan. Horaka za predsednika in podpredsednika.

— (*Titelnova opereta „Pot po nevesto“*), ki jo je 27. dne t. m. predstavilo dramatično društvo v gledališču, je dobila navdušeno, pa tudi zasluženo pohvalo. Polna mičnih napevov in tudi zanimiva v dejanji je veči operi podobna. Al tudi izvrstno dobro so naloge svoje izvršili gospá Odijeva in gospodična Rosova in pa gospoda Veger in Nolli, posebno pa sta se odlikovala gospá Odijeva in gosp. Veger. Drugikrat, pa tudi tretjikrat bode gledišče gotovo še bolj polno, kakor je bilo prvikrat, ko se bode ponavljala mična ta opereta.

— (*Beseda Vodniku na spomin*) sloví že deset let kot najlepša veselica čitalnice naše. Program, ki smo ga deloma že zadnjič omenili, porok nam je v pevskem in instrumentalnem delu ter v dramatičnem prizoru gospé Lujize Pesjakove, da tudi letošnja beseda — prihodnjo nedeljo — bode vredna sestrica najlepših prejšnjih. Plesalno veselico pa, kakor je to že navada ta večer, bodo povzdignile nožice krasnih naših gospodičin in gospá. Vstopnice se že pred nedeljo dobivajo v štacuni gosp. Ant. Jentel-na v špitalskih ulicah. Častiti udje smejo ta večer tudi gostov vpeljati, ki niso udje.

— (*Sedemnajsta predstava dram. društva*) bode v petek, na svečnice dan, 2. februarija. Igrala se bode nova burka „Prvikrat v gledišči“ in se bode ponavljala opereta v 2 delih „Zaroka v kleti“, ktera je prvikrat dopadla. Za postni čas pripravlja se več resnih iger in se bode gojila bolj resna struka dramatike. Predstave meseca februarija bodo potem še v četrtek 8., v nedeljo 18. in saboto 24. februarija.

— (*Poberki iz časnikov.*) V poslednjem listu smo pretres treh člankov, ki jih je ljublj. „Tagblatt“ v eni sapi spisal v 16. svojem listu o šolstvu kranjskem, s tem začeli, da smo dokazali, zakaj da ustavne žabe ravno zdaj tako glasno ragljajo. — Danes po unidanji obljubi nadaljujemo ta pretres, in do tega nam je „Tagblatt“ sam izrekel nekako pravico, rekši, da „Novice“ so „Moniteur“ deželnega šolskega sveta. „Novice“ res marsikaj zvedó iz našega šolskega sveta; al časti „Moniteurjeve“ prilastovati si morejo tako malo, kakor da bi dr. Bleiweis in dr. Costa bila „merodajna“ šolska svetovalca, „massgebende Landesschulräthe“, kakor „Tagbl.“ trdi. Kdor, kakor „Tagbl.“, se trikrat zlaže, če dvakrat zine, temu se pač lahko primeri, da na istem mestu sam si podira, kar je malo pred zidal. Ko bi „Novice“ res bile „organ“ deželnega šolskega sveta kranjskega, pač ne bi bile prinesle članka v 52. listu lanskega leta, ki ugovarja onemu v 49. listu in ki je „Tagbl.“ tolika sladčica! Vsaj to „Tagbl.“ sam vé, da „Moniteur“ sam sebi bi ne smel nasprotovati. „Novice“ pa bi „Tagblatt“ lahko poprašale: kako to, da na poročilo, ki ga je „Laib. Ztg.“ prinesla v petek, je brž drugi dan (v soboto) „Tagbl.“ prinesel skor dve straní poln spis proti poročilu „Laibacher Zeitg.“ Vladna „Laib. Ztg.“ in konstitucijonalski „Tagbl.“ izhajata sicer iz enega gnjezda; vendar ko bi ne bil vladni rokopis že en dan pred v roke prišel „Tagblattovim“ delalcem, kakor pa „Laib.“ stavljalcem, ne bilo bi nikakor mogoče, da kar za petami je „Tagblatt“ prišel „Laibacherici“. „Nur Geschwindigkeit, keine Zauberei“ — bi morebiti Nestroj rekel; mi pa pravimo: taka prikazen je le tam mogoča, kjer sta si vladni časnik in pa „Tagblatt“ bratranca! — Al preglejmo zdaj čenčarije omenjenih 3 „Tagblattovih“ člankov.

V prvem daje „Tagbl.“ najpred dr. Bleiweisu in dr. Costi nektere ustavoverske brce, češ, da ne pripoznavata nezmotljivosti tistih dunajskih gospodov, ki so v rajhsratu skovali „die freisinnigen Schulgesetze“; potem pa, ker mu je „Laib. Ztg.“ dokazala napredek ljudskih šol, kterega tajiti ne more, se pa čez te brž splazi do srednjih šol ter pravi: o teh, teh dajte odgovor! In zdajci začne solze pretakati o tem, da je deželni šolski svèt odpravil Holzingerja in Wretschkota, pa na nju mesto pripravil Šolarja. Da Holzinger, ki ne zná ne besedice slovenske, je mogel kedaj za nadzornika v šolah na Slovenskem izvoljen biti, to je prav tako, kakor da naj slepec sodi o barvah. Koliko srca pa ima Wretschko do slovenščine v šolah, naj sodijo tisti, ki so poznali tega moža takrat, ko se je še pisal Vrečko, in če primerjajo Deschmanna z nekdanjim Dežmanom, najdejo lahko uganjko tej zastavici. Al pustimo slovenščino, ki je „Tagbl.“ toliki trn v peti, popolnoma na strani; poglejmo raji, koliko sta ta dva nadzornika faktično nadzorovala naše (kranjske) gimnazije in realko leta 1871. Mi smo popraševali okoli in okoli in povedalo se nam je, da nadzorovanja, kakor ga strogo predpisuje instrukcija dotična, celo leto ne enkrat ni bilo, le ob priliki, ko sta (in to malokrat) prišla v sejo šolskega sveta v Ljubljano, sta par ur se mudila v šolah ljubljanskih,*) naposled pa vodila matúre; o poročilu dotičnih matúr pa se ni nikoli nič čulo. Ali pač tako nadzorovanje zasluži imé nadzorovanja? Ali ni to prav „lucus“ a „non lucendo?“ Da tedaj ta dva gospoda (in še dva sta bila!) nista več nadzornika naših šol, je li to po takem „ungerechtfertiget?“ — Kar „Tagblatt“ o „utrakvističnem“ učilu blodi, je blizo tistim veternicam podobno, s kterimi se je Sancho Panza nekdaj vojskoval. Da bi utrakvistični nauk že imeli v srednjih šolah, dalo bi se potem kaj več besedovati s „Tagblattom“ ter ga opomniti le tega samega, da od

*) Dostavek. Ko so bile že stavljene te besede, prišel nam je v roke „Jahresbericht“ naše realke za 1871. leto, in v njem beremo o tem nadzorovanji te-le besede:

pro 1871:

„Im Laufe des Schuljahres beehrte der Herr Landesschulinspektor dr. Wretschko und Holzinger wiederholt — wenn auch leider — wegen anderweitiger Amtsgeschäfte jedesmal nur auf kurze Zeit die Anstalt mit ihrem Besuche“.

nekdaj je utrakvistični nauk bil vpeljan v gimnazije, v kterih je nemški jezik se tako vrstil z latinskim, da so gimnazije sploh imé „latinskih šol“ dobile. „Geh' geh' in ein Nonnenkloster, Ophelia“ — s svojim „pädagogischen Standpunkt-om“ revni „Tagblatt“! K tebi možje deželnega šolskega sveta ne bodo hodili v šolo! — Tudi šolskih knjig slovenskih ne bodemo tebe in tvojih družnikov nikoli prosili; vsaj če bi vas vse skupaj v en možnar stolkli, ne bi dobili pol uboge knjige od vas! Ali ste morebiti našim šolam vi že kedaj kako knjigo spisali, ali le kedaj se pripravljali pisati jo? Odgovorite! Zato smo skusili za zdaj tri odlične učitelje dobiti na našo gimnazijo, Tušeka, Pleteršnika in Žakeljna, ki so na vsako stran strokovnjaki in naši domači, vam nemčurjem se ve da so „ultranationale Professoren“, ki bi le radi Heinriche, Hönige, Pergerje in enake imeli. In sedanji in vsak šolski svet, ki se zaveda dolžnosti do naroda našega, bode delal na to, da takih sposobnih mož, kakor so gori imenovani trije, še več pride k nam.

V drugem članku se huduje „Tagbl.“ nad tem, da deželni šolski svèt pritiska na ljubljansko mestno gosposko, naj si zida — kar skor vsaka fara ima — šolsko poslopje, potem pa obira deželni zbor zato, da gospodom „na rotovžu“ ni dovolil, da bi bili en milijon gold. po poti loterije na pósodo vzeli. Deželni odbor je bil za to, in udje njegovi so v finančnem odseku deželnega zbora tudi zagovarjali dovoljenje posojila; al deželni zbor ni imel zaupanja do gospodov „na rotovžu“, da bi bil odgovornost na-se vzel o milijonskem posojilu, za ktero mu niso nič predložili, kako se bode loterija vršila (Spielplan) in kako se bode posojilo poplačalo (Tilgungsplan). Te tehtne vzroke lahkomišelni „Tagbl.“ imenuje „nichtssagende Gründe“; al deželni zbor mora skrbeti za korist ljubljanskih mestjanov, ne pa, da bi stregel možem, ki po dosedanjih skušnjah največo skrb obračajo na to, da je okoli „kazine“ vse prav lepo, če tudi drugej so ceste strgane. Kar pa se povikšanja tistega „Zinskreuzer-ja“ tiče, ki bi ga mestni odbor obrnil samo za šolsko poslopje, moramo vendar gospode „na rotovžu“ vprašati: ali je to pravično, da samo posestnikom hiš in njihovim gostačem se nakladajo šolska bremena? Ali gospodje „na rotovžu“ ne vedó, da po deželi so direktni davki sploh, na ktere se razdelujejo občinske priklade?

V tretjem članku „Tagblatt“ spet objeda „kranjsko ljudsko šolstvo“ — se ve, da molčí o groznem številu ljubljanskih otrok, ki ne hodijo v nobeno šolo — in svoj žolc razliva nad žensko pripravnico. Deželni šolski svet sam vé, da zdaj ondi ni vse izvrstno, zato je le tudi provizorno nastavil učitelja in učiteljico v prvem letu, kar se bode lahko poravnalo, ko se začne drugi razred te šole, v kteri je pa morebiti vendar „prof.“ Lazar toliko vreden, kakor prof. Pirker v svoji. Najhuje pa bije „Tagbl.“ po učitelju telovadbe, češ, da jo učí tak, „der sich während seiner ganzen Lebenszeit darin noch nicht umgesehen hat!“ To je spet ena tistih velikanskih laží, ki izvira iz zavidnosti, da telovadbe ne učí človek, ki nobene besedice slovenske ne zna, da bi pripravnicam, ki bi imele enkrat slovenske deklice učiti, mogel dopovedati, kako se ta ali una vaja slovenski zove. Mi pa imamo „Tagbl.“ v obraz povedati, da Tomšič se je temeljito učil telovadbe in da je praktičen v tem znanstvu, ktero učí tudi druge šolske otroke. Da „Tagblattovcem“ vendar iz vsakega nohta gleda nemškutar! Da vidi pezdir v drugem očesu, bruna pa v svojem ne, to je, ne Putre-ta in ne Eppicha — oba dva uda konstitucijonalnega društva in obá učitelja v c. k. vadnici, izmed kterih nobeden v ljudski šoli ne more po slovensko podučevati, kajti uni ni celó nič zmožen slovenščine, ta pa jo tako lomi, da se mu otroci smejajo. Ako bi Tomšiča in Grkmana pri vadnici ne bilo, bi njunih predmetov noben drug tu ne mogel prevzeti! O svojih privržencih tedaj „Tagbl.“ ne črhne besedice. —

Čeravno so vsi članki „Tagbl.“ polni osebnosti, ga vendar ni sram očitno reči: „dass ihm nicht um Persönlichkeiten zu thun ist!“ Ko je „Tagbl.“ tako obral dr. Bleiweisa, dr. Costo, dr. Jarca, Šolarja, Tomšiča, Lazarja itd., in glorijo pel Holzingerju in Wretschkotu, so pa „Tagblattovci“ skrbeli tudi za to, da so o deželnem predsedniku Wurzbachu (predsedniku šolskega deželnega sveta) take laži zatrosili po svetu, da se vsak pošten človek nevoljno obrne od tako nesramnega početja. In ti ljudje se pa hlinijo še s tem, da jim ni za osebnosti, ampak le za stvar! Ponemčevanje in brezversko prestrojenje naših šol: to je glavno vaše geslo, in zato, ker tega ne morete popolnoma doseči, pihate kakor gadje na vsakega, kdor vam presekuje vaše namere.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Kar se je dozdaj v zbornici poslancev očitnega zgodilo, nima nobene politične važnosti; kako pa pododbor kuha resolucijo Poljakov in kaj da bode izkuhal, to je do danes še vsem drugim skrivnost. Treba tedaj čakati še nekoliko dni, in svet bode zvedel za Avstrijo silo važno dogodbo, ali bodo ustavoverci Poljake na limance vjeli ali ne. To pa je gotovo, da je razpor med njimi, kajti eni hočejo Poljakom vse dovoliti, drugi le nekaj. Ministerstvo je pa še o drugi zadevi v veliki zadregi, namreč o postavi, ki je hoče za silo stvariti zato, da bi deželne poslance gnali v državni zbor, dokler ni postave direktnih volitev. Ministerstvo še zmirom ni zagotovilo te parlamentarne pošasti, ki se imenuje „Nothwahlgesetz“, med tem pa loví poslance, ki bi za to postavo glasovali, kedar pride v obravnavo državnega zbora. Dva Tržačana, Istrijance in Goričane (razen Črneta) neki že imajo na svoji strani; zdaj obdelujejo Dalmatince, da bi še te vjeli; al to bi bila vendar sramota strašna, pravo hudodelstvo nad jugoslavenstvom, ako bi Dalmatinci to storili! Tako pa mislijo ustavoverci brez Poljakov, Tirolcev in Kranjcev dobiti večino za to postavo. Kmalu bodemo tedaj zvedeli, ali je še kaj političnega poštenja na svetu ali ne.

Hrvaško. — Kakor na Dunaj, tako tudi v Zagreb zdaj vse gleda, kaj bode tu. „Südsl. Corr.“ piše, da zadnje dni svečana meseca utegnejo biti nove volitve za deželni zbor. Magjaronska stranka že napenja vse moči. Gospodje Jakić, Krstic, Mrazović, Rački in Vončina so razglasili poročilo o dunajskih konferencah, ki je učinilo na deželo vrlo dober vtisek. Da bi sijajno zmagali bratje naši na Hrvaškem, to prosimo tudi mi pravičnega Boga, kajti njihova zmaga je tudi naša zmaga.

Popravek. V poslednjih „Novicah“ na strani 31. v 10. vrsti od spodej ste izostale besedi: „pribežališče ponuditi“.

Kursi na Dunaji 16. januarija.

5% metaliki 62 fl. 90 kr.	Ažijo srebra 112 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 72 fl. 40 kr.	Napoleondori 9 fl. — kr.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.